

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
1040 София, ул. "15 ноември" № 1 (+359 2 979 5 333) <http://www.bas.bg>

ПРАВИЛА

за прилагане на Закона за държавните помощи, Правилника за неговото прилагане и Рамката на Общността за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации в Българска академия на науките и нейните самостоятелни научни звена

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. С настоящите Правила се определят принципите за предоставяне, условията за съвместимост, механизмите за контрол и редът за тяхното прилагане при получаване на държавна помощ от Българска академия на науките (БАН) и нейните самостоятелни научни звена (СНЗ) в съответствие със Закона за държавните помощи, (наричан по-нататък ЗДП), Правилника за неговото прилагане, и Рамката за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации¹, наричана по-нататък „Рамката“.

Чл. 2 „Държавна помощ“ по смисъла на § 1, т.7 от Допълнителните разпоредби на ЗДП е всяка помощ, попадаща в обхвата на чл. 107, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз, предоставена от държавата или от общината, или за сметка на държавни или общински ресурси, пряко или чрез други лица, под каквато и да е форма, която нарушава или застрашава да наруши свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на определени предприятия, производството или търговията на определени стоки или предоставянето на определени услуги, доколкото се засяга търговията между държавите - членки на Европейския съюз.

¹ Съобщение на Комисията - Рамка за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации (C(2022) 7388 ОТ 19.10.2022 г.)

Чл. 3 (1) БАН и нейните СНЗ са получатели на помощ чрез изпълнение на договори по проекти, сключени с администратори на държавна помощ, наричани по-нататък „договорите“.

(2) Договорите могат да включват помощ за изграждане и развитие на сградна, комуникационна, научноизследователска и друга специализирана инфраструктура, за научноизследователска и иновационна дейност, както и за други дейности присъщи и изпълнявани от БАН и нейните СНЗ.

Чл. 4 (1) БАН и СНЗ чрез своите ръководни органи са отговорни за гарантиране на спазването на правилата за държавна помощ, съобразно нормативно установената им компетентност.

(2) БАН и нейните СНЗ в качеството си на получатели на помощ са длъжни да оказват необходимото съдействие на администратора на помощ, на министъра на финансите, съответно на министъра на земеделието, храните и горите и на Европейската комисия, включително чрез осигуряване на достъп, предоставяне на информация или на декларация и изразяване на становище по всеки конкретен случай, при условията и в срока, определени в искането за предоставяне на информация или друго съдействие във връзка с получена помощ.

(3) БАН и СНЗ спазват принципите на прозрачност и за всички случаи на получаване на държавна помощ информацията се публикува на официалната интернет страница на БАН и СНЗ.

Чл. 5. В качеството си на публичен орган на БАН може да бъде възложено да изпълнява функции на администратор на помощ.

Чл. 6. БАН и нейните СНЗ могат да бъдат получатели по мерки за помощ, които попадат в обхвата на Рамката, а именно:

- помощ за научноизследователски и развойни проекти, които включват фундаментални научни изследвания и приложни изследвания, като последните обхващат индустриални научни изследвания, експериментално развитие или комбинация от двете;
- помощ за проучвания за осъществимост, свързани с проекти за НИРД;
- помощ за изграждане и модернизиране на научноизследователски инфраструктури;
- помощ за иновационни дейности;
- помощ за иновационни клъстери.

Чл. 7. БАН и СНЗ в качеството си на научноизследователски организации - получатели на държавна помощ в условията на Рамката, трябва:

а) да поддържат отделна счетоводна аналитичност, както за финансирането по различни проекти, така и за разграничаване на стопанските дейности (СД) и нестопанските дейности (НД);

б) да имат ясни правила за достъп до постигнатите резултати и тези правила да не позволяват преференциален достъп на предприятия – свързани лица;

в) да спазват изискванията на Рамката до края на полезния срок на годност за съответния актив, определен в амортизационния план на бенефициента;

г) да не променят нестопанския характер на предназначението на обекта/обектите на интервенция в нарушение на правилата по държавните помощи в рамките на целия икономически полезен живот на активите.

Чл. 8. Публичното финансиране на БАН и СНЗ попада в обхвата на правилата за държавна помощ когато обхваща разходи, свързани със стопански дейности.

Чл. 9 (1) Публичното финансиране на БАН и СНЗ може изцяло да попадне извън обхвата на правилата за държавната помощ, когато са изпълнени едновременно следните условия:

- БАН и СНЗ използват научноизследователския си капацитет и инфраструктура почти изключително за извършването на нестопанска дейност;

- В случаите когато се осъществява стопанската дейност, последната има чисто допълващ характер или е неразривно свързана с основната нестопанска дейност, и е с ограничен обхват.

- стопанските дейности потребяват точно същите ресурси (като материали, оборудване, труд и постоянен капитал) като нестопанските дейности и капацитетът, отпускан всяка година за тези дейности, не надвишава 20 % от съответния общ годишен капацитет на субекта.

(2) БАН и СНЗ не са получатели на държавна помощ, ако те действат като обикновен посредник и предават на крайните получатели пълния размер на публичното финансиране и всяко предимство, придобито чрез това финансиране.

(3) За да са изпълнени изискванията по ал. 2 е необходимо:

- публичното финансиране и предимството, придобито чрез финансиране, да са количествено определими и доказуеми, и да е налице подходящ механизъм, който гарантира, че те са изцяло прехвърлени на крайните получатели;

- на посредника не е предоставено никакво допълнително предимство, тъй като той се избира чрез прилагане на принципите за публичност и прозрачност или публичното финансиране е достъпно за всички субекти, които отговарят на необходимите обективни условия.

Глава втора

ДЕЙНОСТИ С НЕСТОПАНСКИ ХАРАКТЕР

Чл. 10 Основните дейности на БАН и СНЗ са с нестопански характер и попадат в следните категории дейности, съгласно точка 20 от Рамката:

а) независими НИРД за повече знания и по-добро разбиране, включително съвместни НИРД, при които научноизследователската организация (НИО) участва в ефективно сътрудничество,

б) обучение за повече човешки ресурси с по-добра квалификация.

в) широко разпространение на резултатите от научните изследвания, при неизключителни и недискриминационни условия, например чрез преподаване, бази данни със свободен достъп, открити публикации или софтуер с отворен код;

г) дейностите по трансфер на знания, когато се извършват от НИО или инфраструктура (включително от нейните отдели или дъщерни структури), или съвместно с научноизследователска инфраструктура, или от името на други такива субекти, и когато всички печалби от тези дейности се реинвестират в основните дейности на научноизследователската организация или инфраструктура.

(2) Публичното финансиране на дейностите по чл. 10 не представлява държавна помощ.

Чл. 11 (1) БАН и СНЗ осъществяват проекти с предприятия чрез ефективно сътрудничество, когато са изпълнени следните условия:

а) поне две независими страни преследват обща цел;

б) има разделение на труда между страните, т.е. разпределени са задачите и функциите между страните;

в) страните съвместно определят обхвата на проекта и участват в изготвянето на работната програма и/или техническите спецификации;

г) страните допринасят за изпълнението на съвместната дейност/проект, като влагат ресурси, оборудване, капацитет, ноу-хау, първоначална интелектуална собственост или сходни елементи, необходими за ефективното изпълнение на проекта;

д) страните споделят своите финансови, технологични, научни и други рискове, като една или няколко страни могат да поемат пълните разходи на проекта и по този начин да облекчат другите страни от финансовите рискове.

е) страните имат ефективен достъп до резултатите на всяка от тях и споделят правата върху интелектуалната собственост по начин, който отразява адекватно приноса и съответно интереса им от съвместната дейност.

ж) научната организация самостоятелно или съвместно с другата страна да публикува или по друг начин широко да разпространи резултатите от научните изследвания (освен в случаите на нарушаване правата за интелектуална собственост или правата за ползване на интелектуалната собственост, получила закрила).

(2) Поне пет от посочените условия трябва да са изпълнени, като условията под т. а) и т. б) са задължителни, за да бъде съвместната дейност определена като „ефективно сътрудничество“ и да бъде характеризирана като нестопанска.

(3) Редът и условията по ал. 2, трябва да бъдат договорени преди началото на проекта. Това не включва конкретни споразумения относно пазарната стойност на получените права върху интелектуална собственост и стойността на вноските за проекта.

Чл. 12 (1) При съвместно ползване за нестопански цели между две или повече научноизследователски организации (по смисъла на т. 16, буква ее от Рамката) на научноизследователската инфраструктура е необходимо да бъдат разработени вътрешни контролни механизми, които да предотвратяват двойното публично финансиране на едни и същи разходи.

(2) За да бъде определено съвместното ползване за нестопанска дейност е необходимо да бъдат изпълнени едновременно следните три условия:

- другата страна, НИО – ползвател, извършва само нестопански дейности с ползваната научноизследователска инфраструктура;
- на собственика се възстановяват само реално извършените и документираните разходи при ползването на научно-изследователската инфраструктура от НИО – ползвател;
- собственикът не получава публично финансиране за същите разходи, които са покрити от НИО – ползвател.

(3) За доказване спазването на изискванията по ал. 2 могат да се използват:

- споразумение/договор между НИО, от което е видно, че ползвателят (НИО) ще извършва само нестопански дейности с ползваната научноизследователска инфраструктура;
- декларация от ползвателя (НИО), че с ползваната научноизследователска инфраструктура са извършвани само нестопански дейности с посочване на конкретните проекти, по които е работено, която се подписва след приключването на споразумението/договора за ползване;
- декларация от собственика, че не получава публично финансиране за същите разходи, които са покрити от третата страна.

Глава трета

ДЕЙНОСТИ СЪС СТОПАНСКИ ХАРАКТЕР

Чл. 13. Допустимите стопански дейности са с допълващ характер и трябва да отговарят на едновременно на следните условия:

- а) да са пряко свързани и необходими за функционирането на научноизследователската организация или инфраструктура или са неразривно свързани с нейното основно нестопанско използване, и са с ограничен обхват;
- б) да потребяват точно същите ресурси (като материали, оборудване, труд и постоянен капитал) като нестопанските дейности;
- в) капацитетът, отпускан всяка година за тези дейности, не надвишава 20 % от съответния общ годишен капацитет на субекта.

Чл. 14. (1) Основни видове стопански дейности съгласно Рамката са:

- а) отдаване под наем на съоръжения и лаборатории на предприятия, предоставяне на услуги на предприятия;
- б) научноизследователска дейност или научноизследователски услуги, възложени по силата на договор с предприятия.

(2) За да бъдат определени като стопански, не се изисква дейностите по ал. 1 да се предлагат срещу заплащане или да носят печалба.

Чл. 15. (1) БАН и СНЗ могат да предоставят научноизследователски услуги по договор на предприятия, за което получават подходящо възнаграждение за своите услуги при спазване изискванията на т. 25 от Рамката, а именно:

а) научноизследователската услуга или услугата се предоставя по силата на договор по пазарни цени; или

б) в случаите, в които не съществува пазарна цена, научноизследователската услуга или услугата се предоставя по силата на договор на цена, която включва пълния размер на разходите за услугата и марж печалба, който се определя, като се вземат под внимание маржовете, които предприятията, действащи в сектора на съответната услуга, обикновено прилагат за въпросната услуга; или

в) цената е резултат от преговори на принципа на сделката между несвързани лица, в които БАН или самостоятелните ѝ звена в ролята на доставчик на услуги преговарят с цел да получат възможно най-голяма икономическа полза в момента на сключване на договора, и покрива най-малко пределните разходи. В този случай задължително се документира и съхранява документацията за процеса на преговорите (протоколи от срещите, цялостна оценка на отделните предложения на страните и др.).

(2) Когато собствеността или правата на достъп до правата върху интелектуална собственост остават на БАН или СНЗ, тяхната пазарна стойност може да бъде приспадната от цената, платима за съответните услуги.

(3) Ако не са налице условията по ал. 1, дейността ще се разглежда като предоставяща предимство за предприятията, участващи в сътрудничеството (прехвърляне на непряка държавна помощ), за която се прилагат правилата за държавната помощ.

(4) Достъпът до научноизследователската инфраструктура се предоставя при прозрачни и недискриминационни условия, като не се допуска предоставянето на преференциален достъп на асоциирани партньори или на трети страни, освен ако не съществуват обективни причини за това, определени в Правилата за достъп до съответната научноизследователска инфраструктура.

Глава четвърта

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ГОДИШНИЯ КАПАЦИТЕТ НА СНЗ И ЧАСТТА ОТ НЕГО ИЗПОЛЗВАНА ЗА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ. ДОСТЪП ДО НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА

Чл. 16. (1) За определянето на годишния капацитет, всяко СНЗ на БАН (институт, централна лаборатория, музей, център или звено в структурата на БАН) се определя като организационна единица (субект), за която се изчислява годишният капацитет използван за стопански дейности.

(2) СНЗ като субекти притежават организационна структура, капитал, материали и работна сила, с които самостоятелно могат да изпълнят съответна дейност. Те са юридически лица и сключват договори по проекти, както с администратори на държавна помощ, така и с други субекти.

(3) Всяко СНЗ отговаря поотделно за спазване на изискванията на т. 21 от Рамката и при установено неспазване носи отговорност за възстановяване на прекомерното публично финансиране.

(4) СНЗ, когато е бенефициент по проект, в който участва с част от капацитета си, и по който има изискване за спазване на т. 21 от Рамката за определени инфраструктурни единици (ИЕ), следи и спазва изискванията, както на ниво субект, така и на ниво ИЕ, включени в проекта. В този случай тези ИЕ се определят като подсубект. Определеният обхват на подсубекта следва да се запази за целия период на наблюдение.

Чл. 17 (1) Активите на организационната структура се разпределят в ИЕ. ИЕ може да представлява лаборатория, оборудване или група машини/инструменти, обособена така, че да може да се ползва самостоятелно за извършването на определена дейност.

(2) За всяка ИЕ се води отделна отчетност, както за нейното използване (машиночасове и човекочасове, ако се различават), така и за потребяваните ресурси.

(3) Когато част от инфраструктурата на субекта (СНЗ) се използва само за нестопански дейности или само за стопански, то с оглед по-лесната отчетност е препоръчително да се обособи като отделна ИЕ.

(4) Определеният обхват на различните ИЕ следва да се запази за целия период на наблюдение.

Чл. 18 (1) СНЗ използват единна методология за определяне на процента от общия им годишен капацитет, който се използва за стопански дейности, като отношение на разходите за стопански дейности към всички разходи осъществени в субекта.

(2) Методологията включва изчисляване на годишния общ капацитет на изследователската инфраструктура, както и този използван за стопански дейности след изтичане на календарната година.

(3) Изчисляването на капацитета за стопански дейности се извършва в съответствие с правилата, приложими за държавните помощи и описани в Рамката, и не зависи от прилагани национални нормативни изисквания или практики за данъчни или счетоводни цели .

(4) За изчисляването на капацитета на ниво субект всяко СНЗ осигурява:

а) Данни за ползването на инфраструктурните единици на годишна база:

- отчетено време в човекочасове на изследователския състав и технически персонал;
- отчетено време на използване на самото научноизследователско оборудване в машиночасове. Последните може да се различават от човекочасовете на изследователския и техническия състав;

- общ размер на вложените ресурси (като материали/консумативи за НИРД, поддръжка на оборудването и т.н.);

- други елементи/разходи, свързани със специфичната дейност.

б) Определяне на подходяща и справедлива база за разпределение на различните видове разходи, направени от СНЗ за стопански (СД) и нестопански дейности (НД).

в) Размерът на амортизационните отчисления за съответната календарна година за всяка ИЕ при спазване на приложимите нормативни изисквания .

г) СНЗ може да промени полезния срок (амортизационен период), съответно размера на амортизацията, когато е налице информация или намерение за ползване на актива за по-дълъг срок от предходно определения.

(5) Субектите могат да използват изчислителен метод, който е съобразен с изискванията на Рамката. Такива методи са Метод на общите разходи или Метод на почасовите ставки.

(6) Избраният изчислителен метод следва да се прилага за целия период на наблюдение.

Чл. 19 (1) Всеки субект се задължава да въведе счетоводна отчетност, която да разграничава различните видове разходи (аналитично отчитане), което означава отчитане чрез сметки, под-сметки и/или партии по разходни единици (проекти, договори и др.).

(2) Финансирането, разходите, и приходите трябва да се осчетоводяват отделно за стопанските и нестопанските дейности по ясен и разграничим начин в годишните отчети на субекта.

Чл. 20 (1) Всяко СНЗ се задължава да въведе система за проследяемост, относно използването на инфраструктурата, в случаите за осъществяване на дейности с нестопански и стопански характер.

(2) Системата за проследяемост включва:

- механизъм за събиране на данните по чл. 18 ал. 1, който може да бъде осъществен чрез въвеждане на седмични дневници;

- определяне на обоснована минимална почасова ставка за ползването на всяка ИЕ за всяка календарна година, която покрива най-малко пределните разходи за нейното използване. При значителна промяна на разходите за труд/материали/консумативи се допуска актуализиране на минимална почасова ставка през календарната година.

- анализ и определяне на прогнозен годишен капацитет на субекта/подсубекта, който ще бъде използван за стопански дейности;

- междинно сравняване на реално използвания капацитет за стопански дейности спрямо прогнозния такъв минимум на шест месеца.

(3) Седмичните дневници по ал. 2, тире едно, се въвеждат за всяка ИЕ и трябва да съдържат информация за:

- вида дейност (стопанска или нестопанска);

- използваните ресурси – посочат се експертите, ангажирани с осъществяването на съответната дейност, както и вида и количеството на потребените материали и консумативи (използваните материали и консумативи може да не се записват в дневника, ако се документират чрез справки за вида и количествата на вложените материали, стокови разписки или друг подходящ начин).

- брой часове за ползване на ИЕ. Отчитат се всички машиночасове (вкл. часовете за подготовка на апаратурата, профилактика, пренастройване и всички други технологични дейности, пряко свързани с конкретната научно-изследователска задача). Времето за работа на всички апарати, които могат да извършват автономна дейност, в т.ч. и за всички задачи, които не изискват човешка намеса при работата на апаратурата, следва да се

отчита независимо от времето на служителите, които оперират с тях. Отделно се записват човекочасовете (за всеки изследовател/техник/помощен персонал се попълва броят на часовете, в които е ползвал ИЕ, вкл. часовете за подготовка и други съпътстващи технологични дейности).

- За нови или модернизирани обекти (сгради, помещения) се въвеждат отделни Седмични дневници. Ако обектите се ползват самостоятелно (например, изложбена/демонстрационна зала) – в този случай обектите (заедно с оборудването/обзавеждането в тях) се разглеждат като самостоятелна ИЕ. Когато използването на обекта е обвързано основно с използването на оборудването, разположено в него, или с работата на служителите, които работят в съответните помещения, то тогава не е необходимо да се поддържа отделен дневник за обекта (сграда, помещение), тъй като времето за ползване на обекта е равно на времето за използване на съответното оборудване или на времето за работа на съответните служители.

4) изготвяне на доклад от всяко СНЗ относно годишния капацитет, използван за стопански дейности и нестопански дейности, както и прогнозния капацитет, който се планира да бъде използван за стопански дейности през новата календарна година. Докладът се представя на отдел Счетоводна и финансова дейност на БАН, който изготвя обобщен доклад до Управителния Съвет на БАН до 30 април на годината, следваща отчетната;

Чл. 21 (1) СНЗ определят ясни правила за достъп и ползване на научноизследователската инфраструктура, които включват:

- определяне на ИЕ, за които се въвеждат седмични дневници,
- определяне на различни групи потребители на научноизследователската инфраструктура (научен състав на СНЗ; студенти, докторанти и млади учени-постдокторанти; държавни университети и научноизследователски организации; други организации, които могат да бъдат юридически лица с нестопанска цел или фирми, осъществяващи стопанска дейност)
- правила за ползване и за таксуване на различните групи потребители;
- разходите за амортизация не се споделят с трета страна - НИО при съвместно ползване за нестопански цели, тъй като покупката на оборудването вече е финансирана с публични средства. Разходите за амортизация се отчитат от субекта- собственик на оборудването, и се отнасят към използването на инфраструктурата за нестопански дейности.

(2) Използването на инфраструктурата от персонала на субекта се извършва без допълнителни разходи в рамките на периода на изпълнение на проекта, по който се изгражда инфраструктурата, а след приключването му, се осигуряват необходимите консумативи и поддръжка от други проекти, чиято научноизследователска програма се изпълнява чрез използване на съответната ИЕ.

(4) Ползване на инфраструктурата от млади изследователи (докторанти, студенти или постдокторанти) – достъпът за свободно ползване се предоставя след подаване на проект от младия изследовател за изследователската задача, като научноизследователските организации, в които те се обучават/работят, следва да покрият

основните консумативи и оперативни разходи. Ако проектът за изграждане на инфраструктурата има планирани средства за такива дейности, които са нестопански по своя характер, е възможно по взаимно споразумение разходите да се покрият и от СНЗ.

Глава пета

КОНТРОЛ ЗА СПАЗВАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА НА ПРИЛОЖИМАТА НОРМАТИВНА УРЕДБА. ВЪТРЕШНИ МЕХАНИЗМИ ЗА КОНТРОЛ И РЕД ЗА ТЯХНОТО ПРИЛАГАНЕ.

Чл. 23. (1) УС на БАН може да изиска допълнителна информация или чрез оправомощени органи да извършва проверки относно данните, съдържащи се в докладите на субектите по чл. 20, ал 4.

(2) При установени несъответствия или неточности, съответното СНЗ получава предписание за коригиране на доклада в едномесечен срок.

Чл. 24 СНЗ могат да приемат свои правила за спазване на ЗДП и условията на Рамките, както и правила за управление и достъп до научноизследователската си инфраструктура във връзка със специфични технологични изисквания за нейното функциониране или специфични изисквания по определени мерки и процедури.

Чл. 25. (1) БАН и СНЗ се задължават да съдействат на администраторите на държавна помощ или техни структури за наблюдение и докладване при извършване на проверки на място, както и проверки на счетоводните им системи.

(2) В случай че при проверка се установи нарушение на изискванията за предоставяне на държавна помощ, съответното СНЗ носи отговорност съгласно разпоредбите на ЗДП и ППЗДП.

Тези правила са приети с решение на Управителния съвет на Българска академия на науките от 10.11.2022 г.